

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

УДК 351.746.2:343.102

Скулиш Є. Д. – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Кузьмін С. А. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, заступник завідувача відділу навчальної та наукової діяльності Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Київ

Поняття, суб'єкти й об'єкти проведення негласних слідчих (розшукових) дій

Проаналізовано теоретичні та практичні аспекти проблемних питань, що стосуються поняття, суб'єктів, об'єктів здійснення спостереження за особою, річчю або місцем як негласної слідчої (розшукової) дії в кримінальному провадженні.

Завдяки вивченню наукових праць доведено, що змішування оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності є небезпечним. Зазначено, що таке поєднання раніше обґрунтовано визнавали неприпустимим через негативний вплив на об'єктивність розслідування та обґрунтованість висновків. Висловлено переконання щодо відповідних підходів, які мають бути застосовані в умовах демократичного суспільства для забезпечення неупередженості та об'єктивності розслідування, недопущення слідчих помилок, пов'язаних із порушенням конституційних прав і свобод людини.

Запропоновано таку авторську дефініцію: спостереження за особою, річчю або місцем – це негласна слідча (розшукова) дія, що полягає в проведенні спеціально уповноваженими суб'єктами сторони обвинувачення (слідчим або оперативним підрозділом) у публічно доступних місцях безпосереднього візуального спостереження або візуального спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.

Обґрунтовано пропозиції щодо внесення змін до національного кримінального процесуального законодавства.

Запропоновано виключити право слідчого на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачивши відповідні зміни в ч. 6 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України.

На основі аналізу системи національного законодавства доведено невідповідність положення, що надає слідчому право залучати осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та запропоновано вилучити його із законодавства.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії; спостереження за особою, річчю або місцем; візуальне спостереження; оперативно-розшукові заходи.

Постановка проблеми. У контексті реформування системи кримінальної юстиції в чинному КПК України законодавець передбачив новий для вітчизняного процесуального законодавства інститут негласних слідчих (розшукових) дій, що походить від оперативно-розшукових заходів. Законодавче забезпечення оперативно-розшукової діяльності, попри наявність визначення системи, підстав і порядку проведення оперативно-розшукових заходів, не містило чітких вимог щодо відповідного кримінально-процесуального оформлення. Унаслідок цього на практиці результати такої діяльності здебільшого не могли бути використані як докази в кримінальних провадженнях. Нині вказана новела законодавства є важливим засобом процесуального отримання органами досудового розслідування доказової інформації, зокрема доказів злочинної діяльності окремих осіб і груп у разі вчинення ними тяжких та особливо тяжких злочинів. Проблемні теоретичні і практичні питання проведення спостереження за особою, річчю або місцем як важливої негласної слідчої (розшукової) дії, а також новизна зазначеного правового інституту зумовлюють потребу в поглибленому науковому дослідженні цієї проблематики, що засвідчує відповідність представленої наукової праці критерію актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри досить нетривалий період існування у вітчизняному процесуальному законодавстві інституту негласних слідчих (розшукових) дій, низка пов'язаних із ним проблемних питань не залишилась поза увагою таких науковців, як В. Д. Берназ, Р. І. Благута, О. Г. Богатирьова, В. О. Глушков, С. О. Гриненко, О. М. Дроздов, О. В. Керевич, С. В. Ківалов, М. П. Климчук, В. А. Колесник, М. І. Костін, С. С. Кудінов, Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, А. О. Ляш, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, І. В. Рогатюк, Д. Б. Сергєєва, С. Р. Тагієв, В. Г. Уваров, Л. Д. Удалова, С. Б. Фомін, Р. М. Шехавцов, М. Є. Шумило, О. М. Юрченко, М. О. Яковенко та інших учених.

Водночас можна констатувати брак наукових досліджень, присвячених широкому спектру проблемних питань інституту негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема такому виду, як спостереження за особою, річчю або місцем, що підтверджує відповідність змісту статті критерію наукової новизни.

Постановка завдання. Представлену працю безпосередньо присвячено дослідженню теоретичних і практичних аспектів поняття, суб'єктів та об'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій у контексті спостереження за особою, річчю або місцем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним процесуальним засобом збирання й перевірки доказів у кримінальному провадженні традиційно вважають слідчі (розшукові) дії. Після набуття 2012 року чинності КПК України спеціально уповноважені законом суб'єкти, що належать до сторони обвинувачення, у межах виконання завдань кримінального провадження дедалі активніше послуговуються передбаченою законом формою отримання доказової інформації – проведенням негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ст. 246 КПК України, зазначеними діями є різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кодексом [1]. У цьому контексті слушною є думка провідних науковців, згідно з якою негласність проведення слідчих дій полягає в тому, що їх здійснюють приховано не лише відносно осіб, злочинну діяльність яких документують, а й стосовно всіх інших суб'єктів, які не беруть участі в їх проведенні [2, с. 168].

Одним із важливих структурних елементів визначеної законодавцем системи негласних слідчих (розшукових) дій є спостереження за особою, річчю або місцем. Практика засвідчує, що саме ця дія, попри те, що не пов'язана з порушенням недоторканності житла та втручанням у приватне спілкування, є доволі ефективним інструментом розкриття та документування злочинної діяльності, особливо такої, що набуває організованих форм.

Кримінальне процесуальне законодавство, на жаль, не містить визначення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Такий підхід законодавця, на наше переконання, є досить сумнівним, особливо з позиції дотримання вимог юридичної техніки

правотворчості, що мало б бути пріоритетом під час створення норм усіх публічних галузей процесуального права.

У цьому контексті зауважимо, що в ч. 1 ст. 269 КПК України сформульовано лише мету проведення цієї слідчої дії. Законодавець її визначив таким чином: «Для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця в публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження» [1].

Аналіз положень глави 21 КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3] дає змогу дійти висновку, що візуальне спостереження як оперативно-розшуковий захід і спостереження за особою, річчю або місцем як негласну слідчу (розшукову) дію можна розглядати одночасно як засіб пізнавальної діяльності, пов'язаної з пошуком доказів і доказової інформації під час досудового розслідування злочинів, та як засіб виконання завдань і досягнення мети кримінального провадження й оперативно-розшукової діяльності.

З огляду на недостатній рівень розроблення проблематики, зумовлений досить нетривалим періодом, що минув з моменту набуття чинності Кодексом, вважаємо за доцільне звернутись до більш ранніх праць вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених вивченню поняття, сутності, суб'єктів, об'єктів та окремих аспектів правового регулювання проведення візуального спостереження як оперативно-розшукового заходу.

Так, В. Д. Лахін визначає спостереження як цілеспрямоване негласне стеження уповноважених оперативних працівників у природних умовах за об'єктами оперативної зацікавленості й місцями їх реального або можливого перебування без втручання в їхню діяльність [4, с. 110]. Певним обмеженням цього визначення є положення, що стосується проведення спостереження за окремими об'єктами «без втручання в їхню діяльність». Водночас залежно від мети, завдань та інших обставин проведення спостереження таке втручання було можливим, а іноді – необхідним. Зокрема, втручання є обов'язковим у разі, якщо йдеться про замах на вчинення вбивства або іншого тяжкого чи особливо тяжкого злочину, якщо в інший спосіб попередити їх

неможливо. За цих умов можуть затримати певну особу чи групу осіб, відповідно зафіксувавши їхні протиправні дії за допомогою технічних і спеціальних засобів.

На думку О. Ю. Шумилова, спостереження полягає в таємному, цілеспрямованому, систематичному, безпосередньому візуальному або опосередкованому (за допомогою оперативно-технічних засобів) сприйнятті дій особи та явищ (подій, фактів і процесів), які є значущими для виконання конкретних завдань оперативно-розшукової діяльності, їх фіксування та реєстрації [5, с. 19–20]. Недоліком цього визначення можна вважати те, що в ньому не враховано перелік суб'єктів, які наділені повноваженнями здійснювати такий оперативно-розшуковий захід, місце його проведення та коло осіб, щодо яких захід може бути застосовано. Водночас така конкретизація є запорукою реалізації конституційних прав і свобод особи та дотримання законності під час провадження правоохоронної діяльності.

Натомість В. М. Шевченко тлумачить спостереження як дію, що спрямована на отримання й фіксацію визначальної для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності інформації та полягає в здійсненні візуального, електронного чи інших способів контролю за діями осіб, які становлять оперативний інтерес, їх зв'язками, транспортними засобами, приміщеннями й іншими об'єктами та проводяться уповноваженими на те особами [6, с. 327].

Слід констатувати певні здобутки науковців, праці яких присвячено визначенню спостереження як негласної слідчої (розшукової) дії, риси якої є такими самими, як ті, що притаманні аналогічному оперативно-розшуковому заходу.

Розкриваючи зміст спостереження за особою, річчю або місцем, С. Б. Фомін і С. О. Гриненко зауважують, що воно полягає у візуальному спостереженні в місцях, які є публічно доступними, може здійснюватись із застосуванням спеціальних технічних засобів (фото- й відеодокументування, спостереження із застосуванням телевізійних систем, встановлення місцезнаходження транспортних засобів за допомогою засобів радіопеленгації тощо) або без них [7, с. 446].

Слушним, на нашу думку, є також визначення, запропоноване О. А. Самойленком та О. О. Узким, які інтерпретують спостереження за особою, річчю або місцем не лише в межах ст. 269 КПК України, а й в контексті

криміналістичної тактики, тобто як негласну слідчу (розшукову) дію, що полягає у візуальному спостереженні за цими об'єктами в публічно доступних місцях (місцях постійного проживання, тимчасового перебування об'єктів спостереження, транспортних засобах, які використовуються для пересування об'єктів) із застосуванням фото- та відеозйомки, спеціальних технічних засобів для спостереження з метою пошуку й фіксації відомостей, що можуть використовуватися в доказуванні та забезпеченні інших слідчих і процесуальних дій під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину [8, с. 325]. Однак такий подвійний підхід до формулювання дефініції з позиції кримінального процесу за певних умов може видатися дискусійним.

Отже, ґрутуючись на аналізі норм КПК України, пропонуємо таку дефініцію: спостереження за особою, річчю або місцем – це негласна слідча (розшукова) дія, що полягає в проведенні спеціально уповноваженими суб'єктами сторони обвинувачення (слідчим або оперативним підрозділом) у публічно доступних місцях безпосереднього візуального спостереження або візуального спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.

Згідно з ч. 2 ст. 269 КПК України, підставою для проведення візуального спостереження за особою є ухвала слідчого судді апеляційного суду (ст. 247 КПК України), постановлена в порядку, передбаченому ст. 246, 248–250 цього Кодексу, а у виняткових невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України, може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора [1]. Слушною слід визнати позицію С. Б. Фоміна та С. О. Гриненка стосовно того, що візуальне спостереження за річчю в публічно доступних місцях або за публічно доступним місцем не потребує ухвали слідчого судді та проводиться на підставі постанови слідчого або прокурора. Це пов'язано з тим, що зазначений захід не пов'язаний з обмеженням прав і свобод особи. Слідчий, склавши постанову, зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити або припинити проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 246 КПК України) [7, с. 447].

Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України, здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який провадить досудове розслідування злочину, або (за письмовим дорученням слідчого, прокурора) уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції України, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що контролюють дотримання податкового й митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ч. 1 ст. 41 КПК України) [1].

Отже, законом визначено вичерпне коло осіб, які мають право проводити будь-яку негласну слідчу (розшукову) дію, зокрема спостереження за особою, річчю або місцем. Завдяки спостереженню можуть бути виявлені й зафіксовані певні дії осіб, що містять ознаки кримінального правопорушення (злочину), а також матеріальні об'єкти, що мають ознаки речових доказів, речі (предмети), які заборонені в цивільному обігу і зберігання яких є самостійним злочином (вогнепальна зброя, набої до неї, вибухові речовини, наркотичні засоби тощо). Якщо таку негласну слідчу (розшукову) дію проведе слідчий, він не має права здійснювати подальше розслідування, оскільки є очевидцем злочину і підлягає допиту в процесуальному статусі свідка.

З огляду на викладене, слушною є думка В. Д. Холоденка, який досить аргументовано наголошує, що слідчий, який брав участь у проведенні оперативно-розшукового заходу і виявився у зв'язку з цим очевидцем злочину (незалежно від того, визивався він чи не визивався на допит для давання показань), а отже, має свою суб'єктивну думку, що сформувалась унаслідок безпосереднього сприйняття відповідних обставин, не може бути повною мірою об'єктивним і беззаперечно неупередженим під час розслідування цих обставин, висунення й обґрунтування обвинувачення. Науковець вважає, що в разі, якщо висунення й обґрунтування обвинувачення здійснює слідчий-очевидець, який є недостатньо об'єктивним та/або не беззаперечно неупередженим, найбільш ефективним процесуальним засобом захисту від незаконного й необґрунтованого обвинувачення під час

досудового розслідування могла б бути заява про відвід слідчого за цією підставою, а в суді – оспорювання допустимості всіх зібраних ним доказів. Адже слідчий, який був очевидцем злочину, маючи свою *суб'єктивну думку* (курсив наш. – Авт.), не потребує інших (достовірних) доказів і їх достатньої сукупності та налаштований на обстоювання власної суб'єктивної думки про обставини відповідного діяння (злочину) [9, с. 15]. Аналогічну думку обґрунтовує А. О. Ляш: у такій ситуації слідчий не має права проводити подальше розслідування. Він зобов'язаний заявити самовідвід, адже є очевидцем кримінального правопорушення, підлягає допиту як свідок і особисто зацікавлений у результатах кримінального провадження. Право заявляти відвід такого слідчого мають підозрюваний та інші учасники процесу, у яких така ситуація може викликати обґрунтований сумнів у його неупередженості (п. 2 і 3 ст. 77 КПК України [10, с. 91]).

Заслугує на увагу позиція науковців, які вважають, що за дорученням слідчого чи прокурора спостереження мають проводити оперативні працівники. Зокрема, в органах Національної поліції України це – оперативні працівники кримінальної поліції (карного розшуку, захисту економіки, протидії наркозлочинності, кіберполіції, внутрішньої безпеки та інші, а також спеціальних підрозділів – оперативної служби, кримінальної розвідки, оперативно-технічних заходів).

Так, Є. Д. Лук'янчиков на підставі аналізу наукової та навчальної літератури радянського періоду, коли загальновизнаною була позиція про те, що змішування оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності є небезпечним, вказує, що таке поєднання в одній особі або одному органі визнавалося неприпустимим через негативний вплив на об'єктивність розслідування та обґрунтованість висновків у кримінальному провадженні [11, с. 34–35]. На наше переконання, саме такий підхід має бути застосований в умовах демократичного суспільства, адже сприятиме забезпеченню неупередженості й об'єктивності розслідування, недопущення слідчих помилок, пов'язаних з порушенням конституційних прав і свобод людини.

У контексті практичної реалізації заходу М. Л. Грібов слушно зауважує, що з теоретичної і практичної точок зору здійснення візуального спостереження спеціальними підрозділами є набагато ефективнішим, хоча й менш економічним [12, с. 16].

Науковці неодноразово зазначали, що візуальне спостереження доцільно організовувати зусиллями спеціалізованого оперативного підрозділу, зокрема коли потрібно стежити за організованими злочинними формуваннями, які вчиняють грабежі та розбої [7, с. 446; 13]. Варто також зважати на те, що спостереження за особою, річчю або місцем триває зазвичай протягом досить тривалого часу. З огляду на це, цілком закономірно постає питання щодо фізичної спроможності слідчого самостійно провести таку слідчу (розшукову) дію якісно. Вочевидь, здебільшого це є неможливим, навіть через об'єктивну потребу в залученні додаткових людських ресурсів.

Слушним аргументом варто вважати й те, що для проведення візуального спостереження працівник оперативного підрозділу має володіти інформацією про: оперативну обстановку, поводження і спосіб життя кримінального елемента; соціально-економічні особливості обслуговуваної території (системи доріг і ліній зв'язку, особливості руху транзитного та місцевого транспорту, місця масового відпочинку, місця з криміногенною обстановкою, де можливі хуліганські вияви, пограбування, зґвалтування, місця виготовлення й продажу наркотичних речовин, дислокацію органів влади і військових частин, пунктів обміну валют тощо); розташування та графік роботи організацій, установ, банків, поштових відділень, місць збереження товарно-матеріальних цінностей, а також об'єктів дозвільної системи [14, с. 84]. Зібрати та опрацювати таку інформацію за відсутності оперативних позицій та можливостей слідчий також неспроможний.

На підставі викладеного пропонуємо змінити редакцію першого речення ч. 6 ст. 246 КПК України, вилучивши вказівку на право слідчого проводити негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема сформулювати її так: «Проводити негласні слідчі (розшукові) дії за дорученням слідчого, який здійснює досудове розслідування злочину, або прокурора мають право...».

Законом передбачено, що за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть долучатися також інші особи (ч. 6 ст. 246 КПК України) [1]. С. Б. Фомін та С. О. Гриненко виокремлюють два різновиди застосування такої допомоги громадян: 1) залучення з метою використання їх знань, умінь і навичок; 2) залучення задля допомоги у фіксуванні дій осіб, щодо яких проводять негласні слідчі

(розшукові) дії, що дає змогу надалі залучати їх як свідків [7, с. 428]. Це можуть бути оперативні працівники (ст. 41 КПК України), експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті та інші категорії осіб.

У ч. 1 ст. 275 КПК України закріплено право слідчого залучати осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом [1]. Це, серед іншого, стосується візуального спостереження.

Досить критичною та обґрунтованою виглядає позиція В. Г. Уварова стосовно такого заходу, як використання конфіденційного співробітництва. Зокрема, він слушно наголосив на тому, що законодавець не визначив, у чому полягає відмінність між слідчими й розшуковими діями, між гласним процесом і конфіденційною, негласною діяльністю. Використовувати такий захід можна лише конфіденційно, адже він та його результати є незмінними від самого початку, оскільки не є гласними і прозорими, а його результати не можуть бути реалізовані як достовірні фактичні дані (докази). Цей захід не створює «достатніх і ефективних гарантій проти зловживань», а отже, може мати значення лише як захід оперативно-розшукового характеру. Тому немає потреби в перенесенні системи конфіденційних (негласних) оперативно-розшукових заходів у систему слідчих дій [15, с. 269].

Доцільно також однозначно підтримати позицію А. О. Ляша, який обґрунтовано висловлюється проти залучення слідчим осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. На його думку, це пов'язано з тим, що: *по-перше*, слідчий не є суб'єктом оперативно-розшукової діяльності (згідно зі ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [3], а отже, не має права залучати негласних працівників до проведення як гласних, так і негласних слідчих (розшукових) дій. *По-друге*, у ст. 5 цього Закону [3] закріплено заборону іншим підрозділам зазначених у цій статті органів, підрозділам інших міністерств, відомств, громадським, приватним організаціям та особам проводити оперативно-розшукові заходи. Оскільки органи досудового розслідування, зафіксовані в ст. 38 КПК України, не належать до суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, визначених у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», вони не мають права керуватися положеннями цього Закону й залучати

осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Це є винятковим правом оперативних підрозділів. На підставі цього науковець доходить цілком обґрунтованого висновку, що зовнішня невідповідність двох законодавчих актів має бути усунута, щоб унеможливити змішування оперативно-розшукової і слідчої діяльності. Таким чином, дослідник пропонує виключити з КПК України положення, що надає право слідчому залучати осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій [16, с. 270]. Таку позицію, безперечно, вважаємо слушною.

Згідно з вищезазначеним, спостереження може бути проведено лише в публічно доступних місцях. Згідно з ч. 2 ст. 267 КПК України, це місця, до яких можна увійти або де можна перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб [1]. Це можуть бути місця, що використовуються громадянами для спільної роботи, відпочинку, пересування, проведення масових заходів та інших потреб (вулиці, площі, вокзали, аеропорти, магазини, кафе, бари, ресторани, музеї, клуби, пляжі в період їх роботи, а також транспортні засоби громадського користування під час перебування в них громадян, ділянки лісу, поля під час проведення на їх території організованих масових зібрань, приміщення вокзалів, пасажирські потяги, літаки, катери, пароплави, перони, платформи, пристані тощо [7, с. 447]. Візуальне спостереження також може бути встановлено в місцях імовірної появи осіб, причетних до вчинення злочину.

Тут варто зацентувати на тому, що, відповідно до ч. 3 ст. 267 КПК України, до публічно доступних місць також належать приміщення, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку відбуттям покарання, затриманням, взяттям під варту тощо) [1]. Таким чином, законодавець прямо передбачив можливість проведення візуального спостереження та візуального спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження в межах негласної слідчої (розшукової) дії саме в таких потенційно криміногенних місцях.

Висновки. На підставі вищевикладеного пропонуємо:

1) визначити спостереження за особою, річчю або місцем як негласну слідчу (розшукову) дію, що полягає в проведенні спеціально уповноваженими суб'єктами сторони обвинувачення (слідчим або оперативним підрозділом) у публічно доступних місцях безпосереднього візуального спостереження або візуального спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження;

2) внести зміни до ч. 6 ст. 246 КПК України, виключивши право слідчого на проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

3) вилучити з КПК України положення, згідно з яким слідчий має право залучати осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. – № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

2. Законодавче забезпечення оперативно-розшукової діяльності в Україні: науково-практичний коментар до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та глави 21 Кримінального процесуального кодексу України (негласні слідчі (розшукові) дії) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Київ : Дакор, 2014. – 256 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. – Назва з екрана

4. Лахин В. Д. Наблюдение как оперативно-розыскное мероприятие / В. Д. Лахин // Вестник Омского университета. – 2007. – № 2. – С. 106–111. – (Серия «Право»).

5. Шумилов А. Ю. Оперативно-розыскная деятельность: вопросы и ответы : учеб.-практ. пособие : в 2 кн. Кн. 1 : Общие положения. 4-е изд., пересмотр. и испр. – М. : Шумилова И. И., 2010. – 320 с.

6. Шевченко В. М. Спостереження як один з основних оперативно-розшукових заходів при розслідуванні та розкритті корупційних діянь в органах судової влади / В. М. Шевченко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 325–328.

7. Кримінальний процес : підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків : Право, 2013. – 824 с.

8. Самойленко О. А. Спостереження за особою, річчю або місцем із позицій криміналістичної тактики / О. А. Самойленко, О. О. Узкий // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 324–326.

9. Холоденко В. Д. На слідователя, учасцювавшого в проведенні оперативно-розыскных мероприятий, нельзя возлагать полномочия по

осуществлению предварительного следствия и дознания / В. Д. Холоденко // Российский следователь. – 2005. – № 9. – С. 14–15.

10. Ляш А. О. Слідчий у кримінальному провадженні: деякі зауваження до його процесуального статусу / А. О. Ляш // Дні науки Національного університету «Кієво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук – 2014 : тези наук. доп. на круглих столах (Київ, 23 та 27 січ. 2014 р.). – Київ : Нац. ун-т «Кієво-Могилян. акад.», 2014. – С. 90–92.

11. Лук'янчиков Є. Д. Удосконалення інструментарію формування судових доказів [Електронний ресурс] / Є. Д. Лук'янчиков // Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. Ч. 1. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 34–36. – Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/3627>. – Назва з екрана.

12. Грібов М. Л. Правове регулювання візуального спостереження / М. Л. Грібов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1 (27). – С. 13–23.

13. Грібов М. Л. Візуальне спостереження як засіб розслідування розбоїв та грабевів / М. Л. Грібов // Право і громадянське суспільство. – 2014. – № 1. – С. 69–78.

14. Назаренко Д. В. Організаційно-тактичні засади проведення ОВС візуального спостереження / Д. В. Назаренко // Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-практичний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса : ОДУВС, 2015. – С. 84–85.

15. Уваров В. Г. Інститут негласних слідчих дій [Електронний ресурс] / В. Г. Уваров // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 266–270. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/auymvs_2013_2_49. – Назва з екрана.

16. Ляш А. О. Використання конфіденційного співробітництва під час проведення досудового розслідування / А. О. Ляш // Малиновські читання : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Острого, 15–16 листоп. 2013 р.). – Острого : Нац. ун-т «Остроз. акад.», 2013. – С. 270–271.

REFERENCES

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].

2. Kivalov, S.V. (Eds.). (2014). *Zakonodavche zabezpechennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti v Ukraini: naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy "Pro operatyvno-rozshukovu diialnist" ta hlavy 21 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (nehlasni slidchi (rozshukovi) dii)* [Legislative support for operative and investigative activities in Ukraine: a scientific and practical commentary on the Law of Ukraine "On Operational Investigative Activity" and Chapter 21 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (secret investigative (wanted) actions)]. Kyiv: Dakor [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy "Pro operatyvno-rozshukovu diialnist": vid 18 liut. 1992 r. No. 2135-XII [Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity" from

February 18, 1992, No. 2135-XII]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> [in Ukrainian].

4. Lahin, V.D. (2007). Nabludenie kak operativno-rozysknoe meropriatie [Observation as an operational-search activity]. *Vestnik Omskogo universiteta, Bulletin of Omsk University*, 2, 106-111 [in Russian].

5. Shumilov, A.Yu. (2010). *Operativno-rozysknaia deiatelnost: voprosy i otvety* [Operative-search activity: questions and answers] (4th ed., rev.). Moscow: Shumilova I.I. [in Russian].

6. Shevchenko, V.M. (2012). Sposterezhennia yak odyin z osnovnykh operativno-rozshukovykh zakhodiv pry rozsliduvanni ta rozkrytti koruptsiinykh diian v orhanakh sudovoi vlady [Observation as one of the main operational and investigative measures in investigating and disclosing corruption in the judiciary]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 325-328 [in Ukrainian].

7. Hroshevyi, Yu.M., Tatsii, V.Ya., & Tumaniants, A.R. (et al.). (2013). *Kryminalnyi protses* [Criminal process]. V.Ya. Tatsii, Yu.M. Hroshevyi, O.V. Kaplina, & O.H. Shylo (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

8. Samoilenko, O.A., & Uzkyi, O.O. (2014). Sposterezhennia za osoboiu, richchiu abo mistsem iz pozytsii kryminalistychnoi taktiky [Observing a person, thing or place from the point of view of forensic tactics]. *Porivnialno-analitychne pravo, Comparative and analytical right*, 2, 324-326 [in Ukrainian].

9. Holodenko, V.D. (2005). Na sledovavshogo v provedenii operativno-rozysknykh meropriatii, nelzia vozlagat polnomochiia po osuscestvleniiu predvaritel'nogo sledstva i doznaniia [The investigator who participated in conducting the operational-search activities can not be assigned the authority to carry out preliminary investigation and inquiry]. *Rossiiskii sledovatel, Russian Investigator*, 9, 14-15 [in Russian].

10. Liash, A.O. (2014). Slidchyi u kryminalnomu provadzheni: deiaki zauvazhennia do yoho protsesual'nogo statusu [Investigator in criminal proceedings: some comments on his procedural status]. *Dni nauky Natsional'nogo universytetu "Kyievo-Mohylinska akademiia" na fakulteti pravnych nauk - 2014, Days of Science at the National University of Kyiv-Mohyla Academy at the Faculty of Law - 2014: Abstracts of Papers*. Kyiv: Nats. un-t "Kyievo-Mohyl. akad." (pp. 90-92) [in Ukrainian].

11. Lukianchikov, Ye.D. (2017). Udoskonalennia instrumentariiu formuvannia sudovykh dokaziv [Improvement of tools for forming judicial evidence]. *Aktualni pytannia kryminal'nogo protsesu, kryminalistyky ta sudovoi ekspertyzy, Topical issues of the criminal process, forensic science and forensic expertise: Proceedings of the mixvidom. Scientific and Practical Conference*. (Vols. 1), (pp. 34-36). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav. Retrieved from <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/3627> [in Ukrainian].

12. Hribov, M.L. (2012). Pravove rehuliuвання vizual'nogo sposterezhennia [Legal regulation of visual observation]. *Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiui i koruptsiiei (teoriia i praktika), Fighting Organized Crime and Corruption (theory and practice)*, 1(27), 13-23 [in Ukrainian].

13. Hribov, M.L. (2014). Vizualne sposterezhennia yak zasib rozsliduvannia rozboiv ta hrabezliv [Visual observation as a means of investigating robbery and robbery]. *Pravo i hromadianske suspilstvo, Law and civil society*, 1, 69-78 [in Ukrainian].

14. Nazarenko, D.V. (2015). Orhanizatsiino-taktychni zasady provedennia OVS vizualnogo sposterezhennia [Organizational and tactical principles of conducting visual aviation surveillance units]. *Operatyvno-rozshukova diialnist ta kryminalnyi protses: teoretyko-praksiolohichnyi dyskurs shchodo yikh spivvidnoshennia v umovakh reformuvannia orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy, Operative-search activity and criminal process: theoretical-praxiological discourse on their correlation in the conditions of reforming the organs of internal affairs of Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. (pp. 84-85). Odesa: ODUVS [in Ukrainian].

15. Uvarov, V.H. (2013). Instytut nehlasnykh slidchykh dii [Institute of secret investigative actions]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Legal journal of the National Academy of Internal Affairs*, 2, 266-270. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_2_49 [in Ukrainian].

16. Liash, A.O. (2013). Vykorystannia konfidentsiinoho spivrobotnytstva pid chas provedennia dosudovoho rozsliduvannia [Use of confidential co-operation during pre-trial investigation]. *Malynovski chytannia, Malinovsky reading: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference*. (pp. 270-271). Ostroh: Nats. univ-t "Ostroz. akad." [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 12.04.2018

Skulysh Ye. – Doctor of Law, Professor, Leading Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Pre-Trial Investigation of the National Academy of International Affairs, Kyiv, Ukraine;

Kuzmin S. – Ph.D in Law, Senior Research Fellow, Deputy Head of the Department of Educational and Scientific Activities of the State Scientific-Research Experimental Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The Questions of the Concept, Subjects and Objects of Carrying out Covert Investigative (Search) Actions

In theoretical and practical aspects, an analysis of problem issues related to the concept, subjects, objects of observing of a person, thing or place as a covert investigative (search) action in a criminal proceeding is carried out.

With a premise on scientific works, the authors point out that the mixing of operative-search and criminal-procedural activities is dangerous. They note that such combination was previously ruled unacceptable because of the negative impact on the objectivity of the investigation and the validity of the findings in the criminal proceedings. They express their conviction regarding the

appropriate approaches to be applied in a democratic society in order to ensure the impartiality and objectivity of the investigation, and to prevent investigatory errors related to violation of constitutional rights and freedoms.

The authors definition of the observation of the person, thing or place is proposed. It is a covert investigative (search) action consisting in conducting by the specially authorized subjects of the prosecution party (investigator or operative subdivisions) in publicly accessible places of direct visual observation or visual observation using video recording, photographing, special technical means for observation.

The propositions concerning the amending the national criminal procedure legislation are given in the article.

The authors suggest to exclude the investigator's right to conduct covert investigation (search) actions by the corresponding changes to the Part 6 of the Art. 246 of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Based on the analysis of the system of national legislation the authors prove the inconsistency of the provision giving the investigator the right to involve persons with whom confidential cooperation was established, to conducting covert investigations (search) actions, and substantiatedly delaying its removal from the law.

Keywords: secret investigative (search) actions; monitoring a person; thing or place; visual observation; operative-search activities.